

PAPER DETAILS

TITLE: Avrupa'daki Asya ve Bati'nin Sekillenisi

AUTHORS: Elif ASLANDOGDU

PAGES: 174-178

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/914012>

Warwick Ball. Avrupa'daki Asya ve Batı'nın Şekillenışı, Cilt 1, Arabistan'dan Öteye: Fenikeliler, Araplar ve Avrupa'nın Keşfi. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017, 2. baskı, 288 sayfa. Çev. Ahmet Aybars Çağlayan. ISBN: 978-975-539-787-0.

Warwick Ball, *Asia in Europe and the Making of the West, Volume 1, Out of Arabia: Phoenicians, Arabs, and the Discovery of Europe*. İstanbul: Ayrıntı Publishing, 2017, 2nd edition, 288 pages. Trans. Ahmet Aybars Çağlayan. ISBN: 978-975-539-787-0.

Değerlendiren / Reviewed by

Elif Aslandoğdu

Arş. Gör, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi Ana Bilim Dalı
R. A., Hitit University Faculty of Theology, Department of Islamic History
Çorum / Turkey
ekaslandogdu@hotmail.com
ORCID ID: orcid.org/0000-0001-9191-5502

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Kitap Değerlendirmesi / **Article Type:** Book Review

Geliş Tarihi: 21 Kasım 2019 / **Date Received:** 16 November 2019

Kabul Tarihi: 13 Aralık 2019 / **Date Accepted:** 13 December 2019

Yayın Tarihi: 1 Ocak 2020 / **Date Published:** 1 January 2020

Yayın Sezonu: Ocak 2020 / **Pub Date Season:** January 2020

Atıf: Aslandoğdu, Elif. "Warwick Ball. *Avrupa'daki Asya ve Batı'nın Şekillenışı, Cilt 1, Arabistan'dan Öteye: Fenikeliler, Araplar ve Avrupa'nın Keşfi*. Çev. Ahmet Aybars Çağlayan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017". ASD: Akademik Siyer Dergisi 1 (Ocak 2020), 174-178.

Citation: Aslandoğdu, Elif. "Warwick Ball. *Asia in Europe and the Making of the West, Volume 1, Out of Arabia: Phoenicians, Arabs, and the Discovery of Europe*. Trans. Ahmet Aybars Çağlayan. İstanbul: Ayrıntı Publishing, 2017". ASD: Journal of Academic Sirah 1/1 (January 2020), 174-178.

İntihal: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/samer> **e-mail:** akademiksiyerdergisi@ksu.edu.tr

Copyright © Published by KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

KSU Sirah Researches Application and Research Center

Kahramanmaraş 46100 Turkey

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Warwick Ball tarafından kaleme alınan bu eser, *Asia in Europe and the Making of the West* (Avrupa'daki Asya ve Batı'nın Şekillenışı) adlı 4 ciltlik serinin ilk kitabıdır. 2009 yılında hazırlanan, orijinal başlığı *Out of Arabia: Phoenicians, Arabs, and the Discovery of Europe* olan kitabın ilk cildi Ahmet Aybars Çağlayan tarafından 2014 yılında Türkçeye çevrilmiştir. Orta Doğu uzmanı olan Warwick Ball, bu eserinde arkeolojik yaklaşımı esas aldığını ifade etmektedir. Nitekim içerikte kullanmış olduğu haritalar ve fotoğraflar bu yaklaşımını pekiştirmektedir. Ball, eserinde Avrupa'ya Doğu'nun merceğinde bakarak dünya tarihinin seyrine Avrupa merkezci yaklaşımından farklı bir perspektif sunmaktadır. Eserin önsözünde, Avrupa tarihinin kuruluşunda Fenikeliler, Persler, Araplar, Türkler, Moğolların en az Viking, Romen ve Yunan kültürleri kadar pay sahibi olduğunu ifade etmektedir.

Ball, giriş kısmında *Tanımların Sınırları* adlı başlıkta “Batı” kavramı ile birlikte “Uygarlık”, “Asya”, “Doğu” gibi kavramların eğretiliğinden bahsetmekte ve Batı ilminin yerleşmiş terminolojisinin değişmesi gerektiğini söylemektedir. Bunu anlaşılır kılmak için Türkiye'nin doğusunda yer alan fakat Batılı olarak addedilen Gürcistan ve Ermenistan örneğini vererek Türkiye'nin Avrupa Birliğine alınma sürecinde de bu algıların hala devam ettiğini gözler önüne sermektedir. *Danışıklı Dövüş* başlığı altında ise Edward Said'in 1978'de yayımlanan *Oryantalizm* kitabı odağında Oryantalizm kavramının üzerinde durmuştur. Said'i, bütün Avrupalı oryantalistleri aynı kefeye koymak suretiyle hepsini emperyalist olmakla suçladığı için eleştirmektedir. Hatta Osmanlı Türklerinin Arap sömürgelerine reva gördükleri davranışların, Avrupalı İmparatorlukları kadar kötü ve hatta onlardan daha beter olduğunu öne sürmektedir. Fakat yazarın böyle bir iddiada bulunurken ortaya somut ve gerçekçi veriler koyması beklenirdi.

Avrupa'nın başarılarının Araplar ve Levant medeniyetinin başarıları ışığında ortaya konulabileceğini belirten yazar, bunu yaparken de ilk olarak Fenikelilerden başlamaktadır. 1.ve 2. Bölüm'de Fenikelilerin tarihin ilk gerçek donanmasına sahip millet olduklarını, deniz akıntıları ve hâkim rüzgârlarla ilgili bilgileri sayesinde Akdeniz'de bu denli yayılabildiklerini söylemektedir. Batı'nın Fenikeliler tarafından kolonileştirildikleri ve yine Yunan alfabesinin de Fenike kökenlerinin olması hasebiyle dünyanın Fenikelilere çok şey borçlu olduğunun altını çizmektedir. Yazar, Arapların Kuran harflerine Allah'ın kelamı olarak değer vermelerinin arka planında da, torunları olduğu Fenikelilerle bağlarına işaret etmektedir. Dünyanın tam anlamıyla ilk denizaşırı koloni imparatorluğu ve Avrupa'ya nüfuz eden ilk Asyalı gücü olan Fenikelilerin maddi miraslarından çok azı elimize ulaşmış olup asıl mirasları din, edebiyat ve hukuk gibi entelektüel alanlardadır.

Göz Kamaştıran Krallıklar başlıklı 3. Bölüm'de İslamiyet Öncesi Arap Devletleri'ni konu edinen yazar, Arap tarihinin İslamiyet'le başlamış gibi gösterilerek, binlerce yıllık dünya tarihindeki yerinden bahsedilmemesini eleştirmektedir. Ona göre İslamiyet aslında bir başlangıçtan ziyade, zirve noktasıdır. Nitekim tarih kitaplarının birçoğunda Araplardan, medeniyetin tamamen uzağında, göçebe, gelişmemiş bir toplumun fertleri şeklinde bahsedilmektedir. Aynı şekilde Arapların İslam öncesi yaşantılarını tanımlarken kullanılan “Câhiliye” kelimesini ahlaki anlamından ziyade hiçbir şey bilmeyen, bilgisiz bir toplum olarak tanımlamak da bu algının sonucudur. Yazar bu algıyı kırarak şekilde Arap uygarlığının İslamiyet öncesinde Yakındoğu ve

Akdeniz’de uzun bir tarihi bulunduğuna değinerek Güney Arabistan’da kurulan Sebe ve Main krallıklarından, Himyerlilerden, Kuzey Arabistan’da Helenistik dönemde ortaya çıkan Emesa, Nebati, Edessa, Palmyra krallıklarından ve onların İslamiyet öncesi dini inançlarından bahsetmektedir. Bağımsız Arap devletlerinin ortadan kalması sonucu ortaya çıkan konfederasyon türü Arap devletlerinden bahsederken, Romalılara tehdit oluşturan ve barış talebinde bulunmak zorunda kaldıkları Tenuh kralının eşi Mavia’nın hikâyesini konu edinmesi, bir Arap Devleti’nin Roma’yı etkilediği dönemin çarpıcı örneğini oluşturmuştur.

Bunun yanı sıra Arapların doğrudan Roma İmparatorluğunu yönettikleri dönemler de olmuştur. 4. Bölüm’de Roma’da 193’ten 249’e kadar yarım yüzyıl saltanat süren Arap imparator ve imparatoriçeleri konu edinilmiştir. Berlin’deki Bergama Müzesinde sergilenen bir Romalı aile tablosundakilerin hiç birinin gerçekte Romalı olmadığı şeklinde çarpıcı bir giriş yapan Ball, Kuzey Afrika’da bir Fenike kolonisi olan Leptis Magna şehrinde doğan Alexander Severus’un ve Emesalı soydan geçen rahip-kralların torunlarından biri olan eşi Iulia Domna’nın hikâyesini anlatmaktadır. Fenike köklerine düşkünlükleri koruyan bu aile, Leptis Magna’ya muazzam bir servet akıtmışlardır. İlerleyen dönemlerde, 244’te imparator olan Güney Suriyeli Philippus Roma’nın ilk Hristiyan imparatorudur. Verilen bu örnekler okuyucuya, Arapların uygarlığa hiçbir şey katmayan barbarlar değil, dünya sahnesinde önemli mevkilere yönelen bir topluluk olduklarını göstermeleri hasebiyle dikkat çekicidir.

Ball, *Soyutun Etkisi* başlıklı 5. Bölüm’de din kavramı ve Hristiyanlık üzerinde durmuştur. Hristiyanlığın Avrupa’ya özgü olmadığı konusundan, Avrupa ve Hristiyan kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılır hale gelmesi meselelerinden bahsetmektedir. Buna hem Hristiyan olup hem de doğuda yer alan Ermenistan’ı örnek getirmektedir. İbadetler anlamında da bir doğu-batı karşılaştırması yapan yazar, doğunun başlangıç aşamasından itibaren tek tanrıcılığa, bir arada ibadete yabancı olmadığını belirtir. Çoğu Arap dini merkezinde keskin hatlı, kübik mimarinin bulunması soyut mabut kavramının bulunduğu işaretidir. Doğudaki birçok inancın Hristiyanlıktaki pek çok inanca temel teşkil ettiğini, birçok antik Sami dininde olduğu gibi Fenikelilerin dini inançlarının merkezinde olan yeniden doğuş ve diriliş kavramları, tofet kurban törenlerini örnek göstererek ispatlamaya çalışır. Ball ayrıca, Roma’yı yöneten Severus ailesinin dini kökenlerine yer vermiş; Iulia Domna’nın soyunun Emesa’da bir rahip ailesinden gelmesi de, dinin hayatlarında önemli bir yer işgal etmesi şeklinde yorumlamıştır. İmparator Elagabalus’un döneminde Güneş kültünün Hristiyanlığa etkilerinden söz edilirken kilisenin yüzünü güneşin doğduğu yöne çevirmesi veya ibadetinin gününün cumartesiden pazara alınması gibi durumlar Roma döneminde pagan inanışlarının Hristiyan pratiğine yerleşmesindeki önemini hatırlatmaktadır.

Muhammed, Şarلمان ve Roma başlıklı 6. Bölüm’de yazar, Müslümanların “Allah” yerine “Tanrı” kavramının kullanılmasına karşı önyargılarından bahsetmektedir. Onların kendi kutsal kitaplarını çarpıtmak pahasına tapınılan ilahi varlıklar arasındaki farkı vurguladıklarını iddia etmektedir. “Kâfir” kelimesini de aynı şekilde yanlış kullandıklarını, Kur’ân’daki tanıma göre Hristiyanların kesinlikle kâfir olmadığını söyler. Fakat yazarın bu ifadesi teolojik anlam açısından bazı problemler içerdiğini belirtmemiz gerekir. Zira, sözlükte “birşeyin üzerine örtmek anlamına

gelen" kfr fiili, Kur'ân-ı Kerim'de Allah'ın vahiy yoluyla Peygamberine tebliğ ettirdiğı şeyleri kabul etmeyenlere yönelik "Kafir" şeklinde geçmektedir. Yazarın bu bölümde eleştirdiğı 2 husus vardır. Birincisi medyanın verdiğı izlenimin de etkisiyle Ortadoğı'nun güvenilir olmadığına yönelik bir önyargının varlığı. Ball, kendi tecrübelerinden yola çıkarak İslam dünyasında karşılaştığı misafirperverlikten, samimiyetten bahsetmektedir. İkincisi ise, İslamiyet'in kılıçla yayıldığı algısıdır. Yazar bunun en başta İslam kelimesinin anlamına karşı olduğunu, aynı eleştirinin aslında Hristiyanlık ya da Budizm'e de getirilebileceğini ifade etmektedir. Hatta Hristiyanlık için bir özeleştiride bulunarak bugünkü Hristiyan aleminin büyük bölümünün kılıç gücüyle Hristiyanlaştırıldığını belirtir. Tarihi süreçte İslamiyet'te de kan dökme olayları yaşanmakla birlikte; en büyük din değıştirme olaylarından biri sayılan Orta Asyalı Türkler örneğine bakıldığında, bütünüyle barışçıl olduğunu bunu tüccarlar ve misyonerler aracılığıyla yaptıklarını söylemektedir. Fakat yazarın burada kullandığı misyon/misyoner kelimesinin anlamı ile İslam'da kullanılan tebliğ kelimesinin anlamı arasında oldukça derin fark bulunduğundan böyle bir kullanım sıkıntılıdır. Bölümün başlığında geçen "Muhammed" ismi, içerikte çok yer bulamamıştır. Yazar, Peygamber dönemi yerine daha çok Emevi-Abbasi karşılaştırması yapmıştır. Emeviler dönemini, yüzü Batı'ya dönük bir İslamiyet dönemi olarak tarif ederken; Abbasiler dönemini, başkentin Bağdat'a alınmasıyla Doğı'ya dikkat kesilip İslamiyet'in Batı'ya sırt çevrilmesi olarak değerlendirmiştir. Yine Abbasiler döneminin hem imparatorluk hem de dinsel açıdan İranlılaştığını söylemektedir.

Ball 7. Bölüm'de Arapların İspanya'yı fethetmelerinden bahsederken; "Bunun İslamî yayılışın ilk perdesi değil, Yakındoğı'nun Batı Avrupa'ya yayılmasının son perdesi olduğunu" söylemektedir. Müslümanların 9.yy'dan 11.yy'a kadar İspanya'yı çok kültürlü bir uygarlık merkezi haline getirmeleri onu evrensel bir dünya kültürü kılmıştır. İspanya'daki Arapların 800 yıl hüküm sürmesinin arkasında Fenikelilere dayanan geleneklerin gücü olduğunu söylemektedir. Yazarın Endülüs Emevilerinin inşa ettirdiğı Kurtuba Camisi hakkında; "Kasten Kudüs ve Mekke'yle boy ölçüşebilecek yeni bir İslami merkez olması için inşa edildiğı" sözü oldukça iddialı olup, realiteden uzak görünmektedir.

10. Bölüm'de Avrupa'nın 15.yy'dan sonraki yayılışı için bir özeleştiriy yapan yazar, dünyayı sanki kendilerinin keşfettiğı şeklindeki aktarımın yanlışlığından bahsederken; İslam İmparatorluklarına ya da Asya'daki yayılışa hiç yer verilmemesini de eleştirmektedir. Ball, *Evrensel Dünya* başlıklı son bölümde güncel mesele ve tartışmalara yer vermiş; bugün artık Avrupa merkezli bir bakış açısının işe yaramadığını, her şeyin kökeninin Batı'dan geldiğini düşüncesinin doğru bir düşünce olmadığını yineler. Aynı zamanda Hristiyanların ve Müslümanların tarihleri karşılaştırıldığında, İslam'ın daha fazla hoşgörölü ve kucaklayıcı bir geçmişı olduğu konusunda objektif bir değerlendirme yapmaktadır.

Kitabın kaynakçası incelendiğinde ise, yazarın birinci elden kaynaklardan ziyade büyük oranda İngilizce yazılan/ya da İngilizceye çevrilen çağdaş dönem literatüründen faydalandığı görölmektedir. Ana kaynaklardan sadece Taberi'nin *Tarih*'inin İngilizce çevirisi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra içindekiler bölümü başlıklarının, içerik hakkında okuyucunun zihinde bir karşılık

bulma hususunda muğlak kaldığı söylenebilir. Eserin kronolojik şekilde ele alınmaması da diğer bir etken olabilir.

Ball eserinde anlaşılır ve akıcı bir dil kullanmıştır. Bazı terimlerin açıklamasının parantez içinde verilmesi de anlamayı kolaylaştırma yönünden faydalıdır. Konu itibariyle güncel de atıflar yapılması okuyucu kitlesi için eseri daha ilgi çekici kılmaktadır. Bu anlamda Warwick Ball'ın bu eseri geniş bir okuyucu kitlesine hitap edebilecek faydalı bir eser olmuştur. Genel olarak bakıldığında da Arap dünyasının Avrupa medeniyetine etkisi ve katkılarını anlatma konusunda yazar amacına ulaşmış gözükmemektedir.